Etické otázky v postmodernom priestore

Bernadeta Soltészová

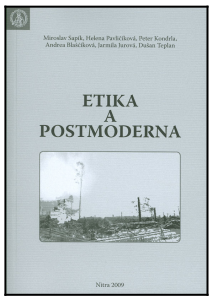

Medzi prínosné monotematickémonografie z oblasti etiky a sociálnej filozofie, ktoré vydala v roku2009 Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, patrí i práca pod názvom*Etika a postmoderna.* Jevýsledkom spoločného projektu CGA I/2/2005 autorov nielen z FF UKFv Nitre, ale aj z PF JU v Českých Budějoviciach. Spoločným znakomšiestich vedeckých pracovníkov bol symptóm etických rozmerov v kontextepostmodernej kogitácie, ktorý sa prejavil na konci 20. storočia.

Záberu monografie savyznačuje širokým diapazónom pohľadov. Oblasť bádania jednotlivých autorov nieje striktne ukotvená na poli záujmu, ale je bilaterálne limitovaná. Akopozoruhodný by som vyzdvihla moment prelínania sa jednotlivých príspevkov od teoretickýchotázok epistemológie a axiológie cez problematiku etiky až k otázkamsociálnej filozofie. Recipient hneď pri prvom stretnutí prenikák topickému charakteru monografie a do sociálno-filozofickeja zároveň do sociálno-politickej dimenzie.

Priestor,v ktorom postmoderna osciluje, ťažko lokalizovať a presneklasifikovať. Rešpektovanie náročnosti tejto lokalizácie sa nestratilo zozreteľa ani u autorov monografie. Široká škála názorov, ktorá sa paralelnepredkladá recipientovi, sa spája v uzlovom bode, ktorého názov je etika.Práve na aspekt etiky sa nazerá z rôznych postmoderných uhľov pohľadu. Leitmotívommonografie nie je glorifikácia postmoderny, ale ani unilaterálne opovrhnutie.Práca sa skôr snaží o pozitívne uchopenie postmodernej koncepcie s akcentomna nájdenie paradigiem ako pre etiku, tak i pre humanitné vedy.

Prvá štúdia má názov *Aspekty morální filosofie v postmodernísituaci* a jej autormi sú Miroslav Sapík a Helena Pavličíková. Na prvýchstranách autori uvádzajú základnú charakteristiku a genézu postmodernyv opozícii k moderne. Ich lapidárne obsiahnutie jasne kolorujedemarkačnú líniu medzi modernou a postmodernou. Gravitujú k myšlienke, ževýrazu postmoderna ešte nikto presne nerozumie a dosiaľ neexistuje jehopresná definícia. Jeho synonymom sa stal pojem plurality, ktorý je normoupopierajúcou všetky ostatné normy. Konštatujú, že jedným z aspektov, ktorýoddeľuje postmodernú kogitáciu od modernej, je odmietnutie morálnych aspektovumenia zo strany postmoderny. Východiskovou inšpiráciou pre autorov sú myšlienkyTeilharda de Chardin, ktorý človeka nechápe ako osamelú, samoúčelnúindividualitu, ale ako toho, kto má nezastupiteľné a relevantné miesto vovesmíre. Autori štúdie precizujú, že na základe Teilhardovej koncepcie sa nijakýjedinec nemôže vyvíjať a rásť sám, ale len v rámci vzájomného úsilia.Egocentrický ideál budúcnosti, resp. náuka o „pokroku izolácie“ sú preňhoneprípustné. Kritický pohľad na postmodernu smeruje k myšlienke, žez ľudskej sebarealizácie sa eliminujú axiologické aspekty.

Vedúci projektu PeterKondrla vo svojej štúdii s názvom *Moralitaa pluralita* skúma rôzne otázky vzťahu medzi moralitoua pluralitou. Priestor, v ktorom sa tento vzťah nachádza, jepostmoderna, ktorá pluralitu prijíma ako fundamentálny konextuálny rámecľudského rozhodovania a sebareflexie. Primárne sa venuje statusu morality,afinite morálneho imperatívu a morálneho imperializmu. Autor konštatuje,že moralita je veľmi blízka metafyzike, má svoje vyjadrenie v kontextemoderny, ako to tvrdia Welsch aj Hauer, a že v syntéze tvorianespochybniteľný rámec, v ktorom sa realizuje ľudská existencia.

V podtexte *Poznanie duše a starosť o dušu*popri Sokratovej výzve „poznaj sám seba“ je tu i ďalšia výzva „starať sao seba samého“ v zmysle prijatia vlastného vnútra, za ktoré nesiečlovek zodpovednosť. Autor štúdie konštatuje, že morálka vystupuje ako jednotný,kompaktný celok, ktorý potrebuje byť všeobecný, inak by stratil význama zmysel. V opozícii k morálke stojí pluralita, a tým sastretávajú dva diferencované póly, ktoré nie sú celkom kompatibilné.

Tretí príspevokspracovala Andrea Blaščíková pod názvom *Inéa metafyzika*, v ktorom otvára sféry vzťahu iného a vlastnéhov kontexte mefafyziky. Autorka zdôrazňuje, že kontakt s iným vofilozofii vždy stimuloval otázku vlastného a iného. Štúdia sa zaoberáschopnosťou metafyziky vypovedať iné najmä v dimenzii individuálnejsingularity jednotlivca. Zameriava sa na metafyziku dobra, ľudských práva dynamiky. Zaujať voči inakosti etický postoj, ako uvádza, je oblasťou,ktorá presahuje všetky pokusy o metafyzickú kategorizáciu. V štúdiije možné vysoko oceniť pokus o postmodernú reflexiu Tomáša Akvinského.

Zaujímavým spôsobomkonštatuje, že estetika individuálneho prežívania existencie dominuje nadmetafyzikou. Autorka píše, že človek vždy môže opustiť jednu interpretáciusvojho životného príbehu a vstúpiť do inej. O inakosti uvádza, že sastáva výnosným komerčným artiklom, o ktorý sa ľudia zaujímajú.

V príspevku JarmilyJurovej *Možný vplyv Marxa na Rawlsovochápanie slobody a rovnosti* je prezentovaná teória sociálnejspravodlivosti amerického filozofa. Principiálnym zámerom autorky nie jeanalýza samotnej teórie spravodlivosti, ale akcent kladie na postaveniea úlohu slobody a rovnosti. V štúdií sa primárne predkladajú fundamentálnetézy slobody a rovnosti v koncepcii Johna Rawlsa, pričom prioritou sastáva sloboda. Konzekventne sa cez túto prizmu pristupuje k možným hypotézamvplyvu socializmu a samotnej osobnosti Karla Marxa na Johna Rawlsa, keďžev súčasnosti sa pozornosť uberá smerom k spoločným črtám Rawlsoveja Marxovej koncepcie spravodlivej nerovnosti. V závere štúdie autorkapregnantne vynáša konklúziu singularity a prínosu Rawlsovej koncepciespravodlivosti. Do úvahy berie mnohé teórie, medzi nimi i Marxovu, ktorémohli mať vplyv na formovanie Rawlsovej koncepcie sociálnej spravodlivosti.Jurová explicitne inklinuje k myšlienke, že pri koncipovaní vlastnej teórienepotreboval Rawls nijaké násilné imputácie z histórie. Jeho teóriainklinuje k liberalizmu, pričom je sociálne modifikovaná. Zdôrazňuje, žeRawlsova koncepcia spravodlivosti je vhodná pre moderné demokratickéspoločnosti.

Autorom poslednejštúdie je Dušan Teplan, ktorý vo svojom príspevku pod názvom *Éthos a dekonštrukcia* poukazuje, žeaj dekonštrukcia má v kontexte etického diskurzu pregnantné postavenie. Autor,vychádzajúc z etymologického substrátu slova éthos, primárne spomínafenomén domova. Na spojitosť medzi etikou a domovom poukazuje preto, lebodomov predstavuje samostatný axiologický systém s pozitívnymi hodnotami. Zdôrazňuje,že domov nie je hodnotovo neutrálna inštitúcia, alebo že má axiologickézafarbenie, ale má vlastné hodnotové určenie a je konkretizáciouaxiologicky kladného konceptu. Autorovo konštatovanie má svoje miestoi v práci *O humanizme* nemeckéhofilozofa Martina Heideggera, pričom éthos rozvádza z perspektívy vzťahumedzi etikou a ontológiou. Heidegger uvádza, že podľa Herakleita má domovaj ontologickú povahu a platformou éthosu je domovina ontologického charakteru.

V druhej častisvojej štúdie sa Dušan Teplan zaoberá pojmom dekonštrukcie francúzskehofilozofa Jacquesa Derridu, pričom poukazuje na kontrapostavenie k MartinoviHeideggerovi. Derrida nepoužíva v súvislosti s problematikousubverzie domova klasickú opozitnú schému. Namiesto pojmu *Heimatlosigkeit* pracuje s termínom *Unheimlich*, pričom sa vyhol protikladnosti a poukázal na faktbezdomovectva vo vnútri samého domova. Autor zdôrazňuje miesto, kde Derridaupozorňuje na prirodzenú súvislosť medzi dekonštrukciou a etikou. Píše, žedekonštrukcia niekedy neopomínala ani etické problémy. Etickú dimenziu ľudskéhokonania nasmeroval Derrida na budúcnosť, pretože podľa neho môže poskytnúťinakosť. Túto podmienku kladie aj etike, ktorá by sa mala koncentrovať nabudúcnosť.

Recenzovaná monografiaobsahuje rôznorodé príspevky, ktoré majú svoje spoločné ťažisko právev riešení etických otázok, ktoré sú rovnaké, ale spôsob riešenia jev každom príspevku realizovaný osobitým metodickým prístupom.

PaedDr. Bernadeta Soltészová,PhD.

Katedra náboženských štúdií

Hodžova 1

949 74 Nitra

bsolteszova[zavináč]ukf.sk;berna17[zavináč]orangemail.sk